

УДК 811.161.2'243:378.091.68

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ОСНОВІ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МЕТОДУ

Світлана Дерба

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
кафедра української та російської мов як іноземних,
бульвар Т. Шевченка, 14, кім. 61, 01601 Київ, Україна
тел.: 067 765 87 51
ел. пошта: derbasv2003@ukr.net*

Стаття присвячена актуальним проблемам використання аудіо- та відеоматеріалів на практичних заняттях з української мови як іноземної. Розглянуто аудіовізуальний метод вивчення мови, який використовують у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: сучасні комп'ютерні технології, аудіовізуальні засоби навчання, мовленнєва діяльність, українська мова як іноземна.

Навчально-виховний процес в аудиторії студентів-іноземців відбувається в умовах міжкультурної взаємодії, зумовленої різним національно-культурним досвідом суб'єктів освітнього процесу. Викладач не лише вказує на відмінності в культурі, а й розвиває спроможність ведення діалогу, виховує толерантне ставлення до іншого національно-культурного досвіду та норм поведінки.

Культурологічний аспект іншомовної освіти притаманний усім рівням освітнього процесу: навчальному матеріалу, організації навчальних занять, використанню спеціальних прийомів роботи та аудіовізуальних засобів навчання [1: 260].

Сучасні технічні засоби дають змогу використовувати аудіо- та відеоінформацію. Вони відтворюють і дають змогу змінювати при потребі дані, а потім використовувати їх з метою розвитку мовлення (музика, відеофільми, анімаційні стрічки та ін.).

Актуальність запропонованого підходу роботи з іноземними студентами на практичних заняттях з української мови зумовлена його орієнтованістю на використання сучасних комп'ютерних технологій. Джерелом для досліджуваних технічних форм вивчення української мови є наукові (а інколи науково-популярні) тексти, які відображають рух, розвиток сучасної науки. Предметом нашого дослідження є технічні засоби та навчальні матеріали, які використовують для вивчення української мови як іноземної на основі аудіовізуального методу. Мета дослідження – обґрунтувати доцільність використання сучасних технічних засобів на практичних заняттях з української мови, а також сформулювати україномовну компетенцію іноземних студентів.

Аудіовізуальний метод вивчення іноземної мови передбачає інтенсивне використання засобів зорової і слухової наочності. Цей метод передбачає, що новий матеріал призначений для сприйняття переважно на слух, а його значення розкривається за допомогою засобів зорової наочності. Вивчення мови відбувається через засвоєння цілісно сприйнятих мовленнєвих зразків.

Цей метод виник у Франції у 50-ті роки XX ст. у зв'язку з великим інтересом до проблеми оволодіння іноземним розмовним мовленням за короткий проміжок часу. Його основи були розроблені колективом лінгвістів і методистів під керівництвом Ж. Гугенейма в Науково-дослідному центрі з вивчення і поширення французької мови за кордоном CREDIF, що входив до складу Педагогічного університету в Сен-Клу. Творцями методу вважають Поля Ривана і Петара Губерину.

Методичною основою аудіовізуального методу є концепція прямого методу, психологічною – біхевіористична психологія. У теорії аудіовізуального методу ідеї біхевіоризму проявляються перш за все у перебільшенні значення схеми „стимул – реакція” з метою оволодіння мовою і, як наслідок, в особливій увазі до завдань, які розраховані на механічне повторення. Осмислення граматичних одиниць на етапі становлення навичок виключається, а наводиться лише приблизне загальне значення речення, висловлювання. У системі роботи з формування навичок велике значення мають аудіозаписи і тренувальні завдання, призначені для роботи з аудіотехнікою.

У лінгвістичному обґрунтуванні аудіовізуального методу його творці виходили з концепції Ф. де Соссюра – засновника структурного напряму в мовознавстві. Засновники методу стверджували, що при вивченні іноземної мови з практичною метою об'єктом вивчення має бути не мова (як це було характерне для занять на основі граматико-перекладного методу), а мовлення, мовленнєва діяльність, що дає змогу користуватись іноземною мовою у процесі спілкуванні. Вони вважали, що речення – це основна одиниця навчання, і наполягали, щоб сприйняття і відтворення речень носило цілісний характер. Різноманітні види діалогічних реплік представники цього методу розглядали як типові речення, які ставали основою тренувальної роботи. Таким чином, відбір словника, оформлення лексико-граматичного матеріалу у вигляді діалогів, характерних для різних ситуацій спілкування, були новим кроком в організації вивчення усного іномовного мовлення. Цей метод визначає такі методичні принципи:

1. **Принцип опори на розмовне мовлення.** Оскільки головною метою навчання вважають практичне оволодіння мовою як засобом спілкування, то як матеріал для навчання використовують розмовне мовлення в діалогічній формі, а не літературні тексти. Останні, на думку теоретиків методу, містять багато неактуальних для розвитку усного мовлення матеріалу і не сприяють успішному досягненню мети навчання.

2. **Принцип усної основи навчання й усного випередження.** Усне мовлення є основою навчання. Студентів тренують розуміти мовлення на слух, потім відпрацьовують навички його відтворення і лише після цього – вміння виражати думки в усній чи письмовій формі. У цьому випадку простежується зв'язок прямого й аудіовізуального методів. Відповідно до принципу усного випередження роботу за аудіовізуальним методом організують у послідовності: слухання – говоріння – читання – письмо.

3. **Принцип ситуативності.** Навчальний матеріал вводиться у вигляді діалогів, що відображають ситуації повсякденного життя. Перевагами аудіовізуального методу є продуманий відбір ситуацій спілкування і живого емоційного характеру діалогів, що збільшує інтерес до занять і мотивацію навчання.

4. **Принцип функціональності.** Використання цього принципу передбачає практичне вивчення граматики. Зміст мовлення диктує вибір засобів його вираження. Матеріал пропонують у вигляді моделей і мовленнєвих зразків, властивих різним ситуаціям спілкування, які й визначають послідовність засвоєння матеріалу.

5. **Принцип глобальності.** Введення і сприйняття мовного матеріалу здійснюється на слух у вигляді цілісних структур, тому в деяких роботах можна зауважити й іншу назву методу – структурно-глобальний.

6. **Принцип безперекладності.** Рідну мову максимально виводять із системи навчання, а новий матеріал семантизують через засоби наочності і тлумачать значення слів також через використання знайомої іноземним студентам лексики.

7. **Принцип зорово-слухового синтезу.** На практичних заняттях передбачається використання слухової (аудіозаписи) і зорової наочності у вигляді кадрів фільму (відеофільму). Зображення і звук подають одночасно, що забезпечує зорово-слуховий синтез. Таким чином, значення нового матеріалу розкривають через зображення, а звук (певний текст) сприяє кращому розумінню ситуації, що реалізується зоровим образом [3: 66].

Аудіовізуальний метод належить до методів навчання з чітко вираженою комунікативною спрямованістю. Але сьогодні викладачі відійшли від концепції глобальності, яка передбачає неподільність одиниць. Крім того, читання і письмо подають одразу за усним введенням матеріалу. Вони підкріплюють усну роботу з матеріалом і забезпечують краще його засвоєння. Деякі викладачі замінюють діафільми малюнками, а частіше фотографіями.

Запропонована система практичних занять з української мови як іноземної на основі аудіовізуального методу містить чотири послідовних етапи: подання, пояснення, закріплення, розвиток.

1. **Подання.** Мета цього етапу – введення нового матеріалу й засвоєння його з опорою на зорово-слухові образи. Викладач організовує покадровий перегляд фільму з аудіозаписом. Під час перегляду іноземні студенти можуть повторювати вислови вголос, а комплекс допоможе їм семантизувати незнайомий матеріал.

2. **Пояснення.** Мета етапу – повне засвоєння змісту відеофільму в результаті його покадрового опрацювання. Викладач демонструє фільм і одночасно коментує кожний кадр, пояснює нову лексику. Потім ставить питання з приводу переглянутого і з'ясовує рівень розуміння матеріалу. Якщо необхідно, то повторно пояснює лексичний чи стилістичний матеріал.

3. **Закріплення.** На цьому етапі забезпечується формування мовленнєвих навичок і досягається рівень підготовленого говоріння у межах теми фільму. Тут має бути організована самостійна робота студента-іноземця, під час якої він слухає (при потребі) або переглядає фільм і виконує завдання до нього. У результаті формуються навички вимови, ритміка мовлення, інтонування фрази. У разі необхідності викладач виправляє помилки студентів. Так продовжується аудиторна робота. Іноземні студенти виконують різноманітні тренувальні вправи на основі побаченого, наприклад: дайте відповіді на питання; замініть слова близькими за значенням; поставте питання; визначте, де правдиві твердження, а де хибні; опишіть..., використовуючи такі ключові слова і словосполучення та ін.

4. **Розвиток.** На цьому етапі досягається формування мовленнєвих навичок на основі набутих навичок і рівень вільного мовлення на тему заняття. З цією метою іноземним студентам пропонують різні творчі завдання, що забезпечують легке відтворення отриманої інформації. На цьому етапі використовують такі завдання: перекажіть зміст фільму (коротко чи детально), озвучте фільм, подайте характеристику головних героїв, візьміть участь в обговоренні цього фільму, зіграйте відеофільм у ролях.

Завдяки новим можливостям сучасних технічних засобів усе частіше використовують аудіовізуальний метод при вивченні української мови як іноземної. Головною метою лінгвістів є створення аудіовізуальних засобів навчання – це посібники, що розраховані на зорове, слухове чи зорово-слухове сприйняття. Такі посібники можуть бути навчальними (містити методично оброблений матеріал, спеціально призначений для використання на практичних заняттях з української мови як іноземної) і ненавчальними (художні фільми, ілюстрації). На сьогодні у багатьох вищих навчальних закладах України створюються спеціальні відеотеки, існує кілька технологій навчання іноземних студентів української мови з використанням відеофільмів.

1. Білик О. Навчальні відеоматеріали у формуванні соціокультурної компетенції під час вивчення української мови як іноземної / Олена Білик, Олена Сухорукова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць / гол. ред. Ірина Кочан. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – Вип. 6. – С. 259–267.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учебн. пособие [для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учебн. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – 5-е изд., стер. – Москва : Издательский центр „Академия”, 2008. – 336 с.
3. Капитонова Т. И. Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному / Т. И. Капитонова, Л. В. Московкин, А. Н. Щукин. – Москва: Рус. язык, 2008. – 312 с.
4. Методика преподавания русского языка как иностранного для зарубежных филологов-русистов (включенное обучение) : / [ред. А. Н. Щукин]. – Москва : Рус. язык, 1990. – 231 с.
5. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика : учебн. пособие. – 4-е изд., стер. – Москва : КомКнига, 2005. – 368 с.
6. Різун В. Новітні програми з діагностики та розвитку мовлення // Українська мова як іноземна: Проблеми методики викладання : зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Ялта, вересень 1993) / [упоряд. І. Осташ, М. Гримич]. – Львів : Каменяр, 1994. – С. 103–106.

STUDYING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE BY USING THE AUDIOVISUAL METHOD

Svitlana Derba

This article is devoted to the topical problems of using audio and video materials during lessons of Ukrainian as a foreign language. It examines useful audiovisual methods that are currently used in academies of Ukraine.

Key words: modern computer technologies, audiovisual tools, speaking capability, Ukrainian for foreign students.

**ИЗУЧЕНИЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО НА
ОСНОВЕ АУДИОВИЗУАЛЬНОГО МЕТОДА**

Светлана Дербя

Статья посвящена актуальным проблемам использования аудио- и видеоматериалов на практических занятиях по украинскому языку как иностранному. Рассмотрено аудиовизуальный метод изучения языка, который используется в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: современные компьютерные технологии, аудиовизуальные средства обучения, речевая деятельность, украинский язык как иностранный.

Стаття надійшла до редколегії 11.03.2012

Прийнята до друку 2.04.2012